

Романова Анна Анатоліївна,
доктор економічних наук, доцент
Топалова Олеся Іллівна,
кандидат географічних наук, доцент

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна, e-mail: romanova.welcome@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Мелітополь, Україна, e-mail: lesatopalova@gmail.com

АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ ПРИАЗОВ'Я

Мета. Визначення ключових аспектів стратегічного цілепокладання розвитку культурного туризму Приазов'я та систему індикаторів індексу розвитку культурної дестинації. Проаналізувати наявність стратегічних завдань розвитку культурного туризму Приазов'я. Опрацювати чинні станом на 2021 р. стратегічні та програмні документи трьох рівнів (національного, регіонального, місцевого).

Методика. Основними методами дослідження для досягнення мети виступають логіко-структурний та контент-аналіз аспектів стратегічного цілепокладання розвитку культурного туризму Приазов'я шляхом опрацювання чинних на 2021 р. стратегічних та програмних документів трьох рівнів (національного, регіонального, місцевого); метод експертних оцінок – для більш фахового визначення стану індикаторів «цілепокладання» у культурному туризмі за кожною дестинацією; методи аналізу і синтезу – для формування обґрунтованих висновків та рекомендацій за результатами досліджень.

Результати. У статті визначено систему індикаторів індексу розвитку культурної дестинації, в яку включено групу показників інституційної спроможності, культурно-туристичної привабливості, ефективності. В царині визначення інституційної спроможності проаналізовано наявність стратегічних завдань розвитку культурного туризму Приазов'я.

Для визначення окресленої проблеми опрацьовано чинні станом на 2021 р. стратегічні та програмні документи трьох рівнів, проаналізовано та охарактеризовано індикатор «Цілепокладання» по кожній дестинації Приазов'я (Бердянськ, Генічеськ та Арабатська Стрілка, Кирилівка, Мелітополь, Маріуполь). Натомість, існуючі статистичні дані та прагнення мешканців Приазов'я, які вважають розвиток культурного туризму та збереження культурної спадщини важливою складовою розвитку території, не відображені у візіях та стратегічних цілях (завданнях) значної кількості стратегічних документів українського Приазов'я.

На основі дослідження всіх програмних документів найбільш ефективним та дієвим з точки зору системно-стратегічного підходу до розвитку культурного туризму є Дорожня карта розвитку туризму Приазов'я на 2021-2030 рр.

Наукова новизна. Вперше проаналізовано ключові аспекти стратегічного цілепокладання розвитку культурного туризму Приазов'я згідно чинних стратегічних та програмних документів та визначено індикатори «Цілепокладання» по кожній дестинації.

Практична значимість одержаних результатів полягає у тому, що результати аналізу аспектів стратегічного цілепокладання культурного туризму Приазов'я можуть бути використані при формуванні гуманітарних політик як субрегіону Приазов'я, так і України в цілому. Також, матеріали можуть бути використані під час викладання освітніх компонентів освітньої програми спеціальності 242 Туризм.

Ключові слова: Приазов'я, культурний туризм, дестинація, цілепокладання, стратегія, програма.

Романова Анна Анатольевна,
доктор экономических наук, доцент
Топалова Олеся Ильинична,
кандидат географических наук, доцент

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана,
г. Киев, Украина, e-mail: romanova.welcome@gmail.com
Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана
Хмельницкого, г. Мелитополь, Украина, e-mail: lesatopalova@gmail.com

АСПЕКТЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ЦЕЛЕПОЛАГАНИЯ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА ПРИАЗОВЬЯ

Цель. Определение ключевых аспектов стратегического целеполагания развития культурного туризма Приазовья и систему индикаторов индекса развития культурной дестинации. Проанализировать наличие стратегических задач развития культурного туризма Приазовья. Разработать действующие по состоянию на 2021 стратегические и программные документы трех уровней (национального, регионального, местного).

Методика. Основными методами исследования для достижения цели выступают логико-структурный и контент-анализ аспектов стратегического целеполагания развития культурного туризма Приазовья путем обработки действующих на 2021 г. стратегических и программных документов трех уровней (национального, регионального, местного) метод экспертных оценок – для более профессионального определения состояния индикаторов «целеполагание» в культурном туризме по каждой дестинации; методы анализа и синтеза – для формирования обоснованных выводов и рекомендаций по результатам исследований.

Результаты. В статье определена система индикаторов индекса развития культурной дестинации, в которую включена группа показателей институциональной способности, культурно-туристической

привлекательности, эффективности. В области определения институциональной способности проанализированы наличие стратегических задач развития культурного туризма Приазовья.

Для определения обозначенной проблемы обработаны действующие по состоянию на 2021 стратегические и программные документы трех уровней, проанализированы и охарактеризованы индикатор «Целеполагание» по каждой дестинации Приазовья (Бердянск, Геническ и Арабатская Стрелка, Кирилловка, Мелитополь, Мариуполь). Так же, существующие статистические данные и стремление жителей Приазовья, которые считают развитие культурного туризма и сохранения культурного наследия важной составляющей развития территории, не отраженные в видениях и стратегических целях (задачах) значительного количества стратегических документов украинского Приазовья.

На основе исследования всех программных документов наиболее эффективным и действенным с точки зрения системно-стратегического подхода к развитию культурного туризма является Дорожная карта развития туризма Приазовья на 2021-2030 гг.

Научная новизна. Впервые проанализированы ключевые аспекты стратегического целеполагания развития культурного туризма Приазовья согласно действующих стратегических и программных документов и определены индикаторы «Целеполагание» по каждой дестинации.

Практическая значимость исследования заключается в том, что результаты анализа аспектов стратегического целеполагания культурного туризма Приазовья могут быть использованы при формировании гуманитарных политик как субрегиона Приазовья, так и Украины в целом. Также материалы могут быть использованы при преподавании образовательных компонентов образовательной программы специальности 242 Туризм.

Ключевые слова: Приазовье, культурный туризм, дестинации, целеполагание, стратегия, программа.

UDC 911 (477.86):338.48

<https://doi.org/10.17721/2308-135X.2021.65.20-26>

Romanova Anna Anatoliyivna,

Doctor of Economics, associate Professor

Topalova Olesya Illivna,

PhD Geography, associate Professor

Kyiv National Economic Vadim Hetman University, Kyiv, Ukraine,

e-mail: romanova.welcome@gmail.com

Melitopol state Pedagogical University Bohdan Khmelnytsky, Melitopol, Ukraine,

e-mail: lesatopalova@gmail.com

THE ASPECTS OF THE STRATEGIC GOAL SETTING OF THE DEVELOPMENT OF THE CULTURAL TOURISM OF PRYAZOVIA

Purpose. The definition of the key aspects of the strategic goal-setting of the development of the cultural tourism in Pryazovia and a system of indicators of the cultural destination development index. Analyze the availability of strategic objectives for the development of cultural tourism in the Azov region. Develop strategic and program documents of three levels (national, regional, local) as of 2021.

Methods. The main methods of the research for the achievement of the purpose are logical-structural and content-analysis of the aspects of the strategic goal-setting of the development of the cultural tourism of Pryazovia by means of the processing of the valid for 2021 of the strategic and the program documents of three levels (national, regional, local); method of the expert assessments which is for more professional definition of the status of the indicators of "goal setting" in the cultural tourism for each destination; methods of analysis and synthesis which is for the formation of the grounded conclusions and the recommendations based on the results of the research.

Results. The system of the indicators of the index of the development of the cultural destination has been determined in the article, which includes the group of the indicators of the institutional ability, the cultural-tourist attractiveness, the efficiency.

In the field of the definition of the institutional ability, the existence of strategic tasks of the development of the cultural tourism of Pryazovia has been analyzed. For the definition of the outlined problem, the strategic and the program documents for three levels as of 2021 have been outlined, the indicator of "Goal setting" for each destination of Pryazovia (Berdiansk, Henichesk and Arabatskaya Strelka, Kyrylivka, Melitopol, Mariupol) has been analyzed and characterized. Instead, the existing statistics and aspirations of the inhabitants of the Azov region, who consider the development of cultural tourism and preservation of cultural heritage as an important component of the territory, are not reflected in the visions and strategic goals (objectives) of many strategic documents of the Ukrainian Azov region.

Based on the study of all program documents, the most effective and efficient in terms of system-strategic approach to the development of cultural tourism is the Roadmap for the development of tourism in the Azov region for 2021-2030.

Scientific novelty. For the first time, the key aspects of the strategic goal-setting of the development of the cultural tourism in Pryazovia have been analyzed in accordance with the strategic and the program documents, and the indicators "Goal-setting" for each destination have been determined.

The practical significance of the obtained results is that the results of the analysis of the aspects of the strategic goal-setting of the cultural tourism of Pryazovia can be used during the formation of the humanitarian policies in the sub-region of Pryazovia and the Ukraine as a whole. Also, the materials can be used during the teaching of educational components of the educational program of the specialty 242 Tourism.

Keywords: the Sea of Azov region (Pryazovya), cultural tourism, destination, goal setting, strategy, program.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та інтернаціоналізації, за яких людство почало втрачати автентичність культур, викликали потребу збереження духовних цінностей та культурної спадщини, а в туристичному секторі – організацію відвідування культурних туристичних магнітів. В умовах сучасного розвитку світової туристичної індустрії одним з пріоритетних видів туризму міжнародні туристичні організації визначають культурний туризм [1].

Проте в Україні даному виду туризму почали приділяти увагу відносно недавно (пер. пол. ХХ ст.), адже ще напр. ХХ ст. значна кількість літературних джерел та програмних документів визначала культурний туризм лише як елемент дозвілля під час подорожі. Аналіз аспектів управління розвитком культурним туризмом в українських дестинаціях дасть можливість стимулювати розвитку даного виду туризму в Україні.

Приазовський регіон значною мірою постраждав від російської агресії на Сході України та анексії українського Криму. При цьому культурний туризм – один із ефективних інструментів досягнення миру, об'єднання країни та розвитку національної ідентичності на постконфліктних територіях. Розвиток культурного туризму міг би стати драйвером позитивних соціо-гуманітарних, культурних та економічних змін у Приазовському регіоні. Крім того, розвиток культурного туризму дестинацій Приазов'я сприятиме цілісному, гармонійному та сталому культурно-туристичному розвитку всієї України.

Проте проблема полягає у тому, що на сьогодні культурний туризм недостатньо представлений на рівні цілепокладання розвитку дестинацій, а для фіксування цього дефіциту було проведено недостатньо ґрунтовних наукових досліджень та відповідних висновків з рекомендаціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні значна кількість міжнародних організацій, що розгортають свою діяльність в культурній площині, використовують у роботі ряд стратегічних документів (стратегій, концепцій, декларацій, конвенцій, матеріали проєктів, конгресів, конференцій), серед яких: Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972), Доповідь ООН про розвиток людини: «Культурна свобода в сучасному різноманітному світі» (2004) (Human Development Report 2004: Cultural Liberty in Today's Diverse World. UN, 2004), Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001) (The UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity. Adopted by the 31st Session of the General Conference of UNESCO. Paris, 2 November 2001), Доповідь Всесвітньої комісії ЮНЕСКО з культури і розвитку «Наше творче розмаїття» (1996) (Our Creative Diversity. UNESCO, 1996), Декларація Мехіко з політики в галузі культури Всесвітньої конференції з культурної політики (1982) (Mexico City Declaration on Cultural Policies. World Conference on Cultural Policies. Mexico City, 26 July – 6 August 1982), Міжнародна конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003) (International Convention to Safeguard Intangible Cultural Heritage. UNESCO's General Conference. 32nd Session-Paris, 29 September 2003. 17 October).

Проте, що стосується регіону українського Приазов'я, то відчувається значний дефіцит наукових досліджень перспектив розвитку культурного туризму регіону.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Метою статі є визначення ключових аспектів стратегічного цілепокладання розвитку культурного туризму Приазов'я. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити систему індикаторів індексу розвитку культурної дестинації;
- проаналізувати наявність стратегічних завдань розвитку культурного туризму Приазов'я;
- опрацювати чинні станом на 2021 р. стратегічні та програмні документи трьох рівнів (національного, регіонального, місцевого);
- охарактеризувати індикатор «Цілепокладання» по кожній дестинації.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу розвитку культурного туризму Приазов'я авторами визначено систему індикаторів індексу розвитку культурної дестинації, в якій одним з основних показників є «Цілепокладання» (рис. 1).

Отже, перший (А) індикатор, характеризує рівень інституційної спроможності дестинації. Для його визначення необхідно проаналізувати та виявити наявність стратегічних завдань розвитку культурного туризму на рівні офіційних програмних документів. У площині даної задачі ми проаналізували всі програмні та стратегічні документи національного (рівень держави), регіонального (рівень області) та місцевого (рівень громади) значення на предмет визначення пріоритетності розвитку будь-якого виду культурного туризму.

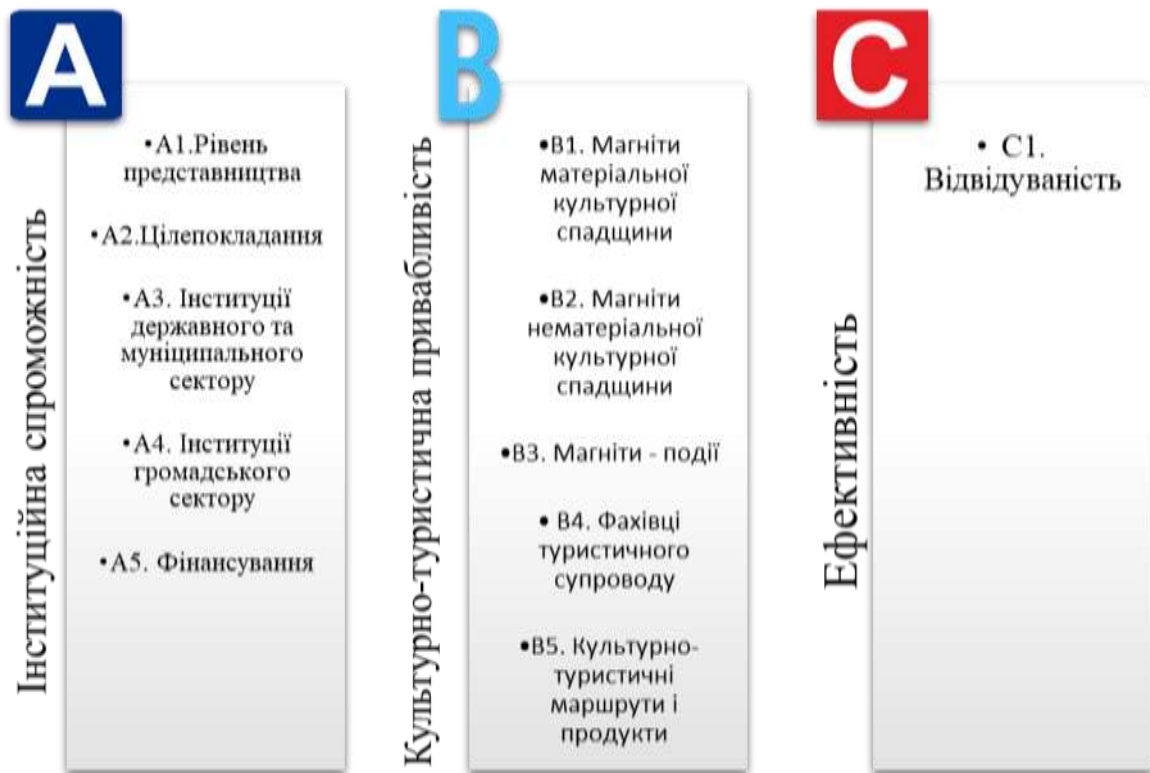

Рис. 1. Система індикаторів для дослідження індексу розвитку культурного туризму дестинації (складено авторами)

До програмних і стратегічних документів розвитку дестинації ми відносимо:

- програмні та стратегічні документи загального характеру (визначають загальний розвиток держави, регіону, громади);
- програмні та стратегічні документи спеціалізовані, розроблені для туристичної сфери (визначають туристичний розвиток держави, регіону, громади);
- програмні та стратегічні документи спеціалізовані, розроблені для культурної сфери (визначають культурний розвиток держави, регіону, громади);
- змішані культурно-туристичні (визначають культурний розвиток держави, регіону, громади у сфері культури і туризму).

Для аналізу були взяті усі чинні на 2021 р. стратегічні та програмні документи трьох рівнів: національного, регіонального та локального.

Національний рівень цілепокладання у культурному туризмі. Основним документом національного рівня, що визначає стратегічний розвиток у туристичній галузі, на сьогодні є чинна «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», де серед значної кількості (близько 21) пріоритетних для країни видів туризму також визначено і культурно-пізнавальний туризм, а у напрямі «Маркетингова стратегія розвитку туризму та курортів України» рекомендовано відвідування об'єктів культурної спадщини та включення їх до екскурсійних маршрутів [7].

Регіональний рівень цілепокладання у культурному туризмі. На даному етапі розвитку культурного туризму в межах Приазов'я (Донецька, Запорізька, Херсонська області) існує шість чинних стратегічних документи, серед яких чотири – офіційно прийняті місцевими радами, а дві – у стадії обговорення.

Локальний рівень цілепокладання у культурному туризмі представлено шістьма програмами місцевого значення.

Для досягнення мети і результатів дослідження, ми проаналізували п'ять стратегічних документи регіонального (обласного рівня):

- Стратегія розвитку туризму Запорізької області на 2021-2027 рр., в якій один з пріоритетів надано історико-краєзнавчому туризму [8],

- Програма розвитку туризму та курортів Херсонської області на 2019-2021 рр., в якій серед основних проблем, що лімітують розвиток туризму, визначено «недостатній рівень розвитку туристичної діяльності на об'єктах природно-заповідного фонду, історико-культурної спадщини, територіях, що містять цінні лікувальні ресурси», натомість взагалі відсутні згадування про культурний туризм та його різновиди [6].

- *Дорожня карта розвитку туризму Приазов'я на 2021 – 2030 рр.*, яку на початку 2021 року українською експертною командою проєкту USAID ERA було розроблено та презентовано широкій громадськості. У найбільш змістовному та деталізованому, у порівнянні з іншими, стратегічному документі було виділено «культурний туризм» як пріоритетний напрямок розвитку туристичної галузі регіону та інструмент розширення рамок туристичного сезону. Було акцентовано на актуальності організації подорожей місцями культурної спадщини, гастрономічний та кінотуризм, арт-тури та бієнале, заходи фестивального та подієвого туризму; розроблено та запропоновано конкретні культурні туристичні продукти, такі як гастропродукт «Смаки Приазов'я», пізнавальний продукт для іноземців «Українське Приазов'я», культурно-пізнавальний тур для школярів «Перехрестя світів», сакральний туристичний продукт «Місця сили Приазов'я», а також культурно-туристичні продукти для іноземних туристів, представників етнічних поселень регіону [3].

- *Стратегія розвитку туризму Луганської, Донецької, Запорізької областей до 2030 року* (на часі в режимі обговорення), в оперативних цілях якої проаналізовано культурно-пізнавальний потенціал трьох областей та зазначено, що основою культурно-пізнавального потенціалу Донеччини є історичне надбання у вигляді історико-архітектурних та релігійних пам'яток (насамперед Маріуполь, Бахмут, Слов'янськ), музейних об'єктів регіону, традиційних промислів та ремесел, збережених традицій та звичаїв і, звичайно, багата спадщина етнічних груп, зокрема греків Приазов'я. Також актуалізовано проблеми неповного задіяння культурного потенціалу та застарілості існуючих культурних продуктів для потенційних туристів [12].

Нами також було проаналізовано *Програму збереження об'єктів культурної спадщини (в частині пам'яток архітектури) Херсонської області на 2021 – 2023 роки*, в якій є завдання щодо посилення пам'яткоохоронної діяльності, проте про культурний туризм, як результат збереження і відновлення культурних об'єктів, у документі не згадується [5].

Для подальшого аналізу рівня цілепокладання у розвитку культурного туризму DESTINAЦІЙ ми проаналізували наступні затверджені стратегічні програми локального (місцевого) рівня:

Стратегія розвитку міст Бердянськ до 2027 року (далі – Стратегія Бердянська) та *Стратегія розвитку міста Мелітополя до 2030 року* (далі – Стратегія Мелітополя) розроблені за підтримки проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади. Не зважаючи на ґрунтовність вищезгаданих документів, аналіз щодо згадування «культурного туризму» вказує на відмінності в цих Стратегіях розвитку міст, а саме:

- у *Стратегії розвитку Бердянська* розроблено SWOT-аналіз, де сильними сторонами виступають різноманітність об'єктів історико-культурної спадщини та широкий вибір культурно-розважальних закладів (музеї, бібліотеки, Палаці культури, аквапарк, луна-парк, дельфінарії, зоопарк, нічні клуби). Проведення культурно-мистецьких заходів (фестивалів, концертів). Разом з тим культурний туризм або його види – як логічні інструменти задіяння культурних об'єктів – не згадуються [9];

- *Програма розвитку туризму та популяризації туристичного потенціалу міста Бердянська на 2021 р.* містить згадку про культурну спадщину у контексті її збереження, а також одним з основних завдань вбачає розвиток фестивального і подієвого туризму [2].

- у *Стратегії розвитку Мелітополя* про розвиток культурного напряму та використання об'єктів культурної спадщини зазначено в трьох стратегічних цілях, але акценти на культурний туризм теж відсутні; як альтернативний вид туризму, пріоритетним визначається садівничий туризм, який, проте, не має визначення у даному документі [11].

У документі «*Маріуполь: стратегія розвитку – 2021*», згадування про культурний туризм та його різновиди теж відсутні, не зважаючи на те, що сформульована візія Маріуполя як «*культурна столиця Приазов'я, тут поєднується колорит різних етнічних груп, культурних традицій і освітніх тенденцій. Маріуполь – місто, що стоїть на перетині стародавніх культур,*

але з новітніми культурними амбіціями». Натомість, у противагу візії, основними видами туризму що визначає Стратегія є приморський, водний, велосипедний та індустріальний туризм [10].

- Програма розвитку туризму, курорту та рекреації в Генічеській міській територіальній громаді на 2021-2023 роки (на відміну від попередньої програми розвитку туризму у місті Генічеську на 2018-2020 роки, яку було спрямовано на активізацію створення закладів розміщення та відпочинку туристів та вдосконалення механізму активізації державно-приватного партнерства у сфері інфраструктурних та туристичних проєктів) окрім комфортних мікрокліматичних умов визначає багату історико-культурну, архітектурну спадщину. Серед заходів з реалізації визначено розвиток історико-культурного, подієвого туризму та заплановано низку туристичних заходів, у тому числі: фестиваль «Азовська регата», фестиваль «Брудні ігри», фестиваль «Вина та сиру», фестиваль «Джаз-Коктебель». Особливу увагу привертає план з модернізації Генічеського краєзнавчого музею (створення аудіогіду на декількох мовах, заміна інформаційних табличок на експонатах на нові двомовні із QR-кодами та шрифтом Брайля для людей з особливими потребами).

- Програма розвитку культури та туризму на території Кирилівської селищної ради 2021-2023 рр. не містить згадування культурного сектору у контексті приваблення туристів у DESTINATION.

Для визначення балів за індикатором «Цілепокладання» по кожній DESTINATION експертним шляхом визначимо критерії та вагу оцінювання.

Критерії та вага оцінювання індикатора «Цілепокладання». Оцінювання ведеться експертним методом за 5-бальною шкалою: наявність окремої стратегії / програми / плану розвитку культурного туризму DESTINATION – 5 балів; наявність культурного туризму у пріоритетах розвитку DESTINATION – 4 бали; наявність різновиду культурного туризму як одного із завдань розвитку DESTINATION – 2 бали; наявність культурного туризму (або його різновиду) як одного із завдань розвитку DESTINATION – 2 бали; відсутність згадки про розвиток саме культурного туризму (або його різновиду), але задекларовано розвиток туризму в цілому – 1 бал; відсутність стратегічного документу або відсутність завдання розвитку туризму – 1 бал (Табл.1).

Таблиця 1.

Індикатор розвитку культурного туризму DESTINATION «Цілепокладання»

DESTINATION	Наявність стратегічних цілей і завдань розвитку культурного туризму	Бал
Бердянськ	згадується про фестивальний та подієвий туризм	2
Генічеськ і Арабатська Стрілка	згадується про подієвий, історико-культурний туризм, у плані заходів натомість – гастрономічні, джазові, музичні фестивалі та модернізація музею	3
Кирилівка	програма не містить завдань розвитку культурного туризму чи його різновиду	1
Маріуполь	візія міста не відповідає пріоритетним видам туризму у стратегічних завданнях	2
Мелітополь	згадується про садівничий туризм без надання визначення терміну «садівничий туризм»	2

Таким чином, ґрунтовний аналіз стратегічних документів трьох рівнів виявив суттєві недоліки у цілепокладанні розвитку культурного туризму як на національному рівні так і на рівні Приазовського регіону, а саме: закритість; відсутність деталізації; брак пріоритезації культурного туризму як такого.

Закритість. Основною проблемою, що виникла під час ознайомлення із стратегічними документами, – їх повна або часткова відсутність на офіційних обласних та місцевих сайтах адміністративних органів управління.

Відсутність деталізації. Майже всі затверджені програми у сфері культури та/або туризму мають доволі незначний обсяг, недеталізовані та подібні між собою. Винятком є стратегічні документи, розроблені за сприяння міжнародних донорських організацій. У деяких документах («Бердянськ – національний курортполіс», «Мелітополь – інтеркультурна столиця») туризму присвячені незначні розділи, у деяких туризм знаходиться у культурній царині (Маріуполь), а деякі програми взагалі вичерпали термін дії («Генічеськ – національний бальнеологічний курорт»).

Брак пріоритезації культурного туризму. Всі офіційно затверджені програми Приазов'я не містять у пріоритетах розвитку туризму розвиток культурного туризму як інструменту розширення рамок туристичного сезону та поліпшення іміджу регіону.

Висновки. Отже, незважаючи на те, що на державному рівні в Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року культурно-пізнавальний туризм визначено пріоритетним, у ряді регіональних та місцевих документів, що мають виконувати стратегічні задачі розвитку туризму в Приазов'ї, згадування про культурний туризм, його різновиди та альтернативні напрями відсутні.

Також фактично всі регіональні та місцеві стратегічні документи якщо і надають пріоритети різновидам культурного туризму (історико-краєзнавчий, садівничий, подієвий) не визначають особливості їхнього розвитку в межах туристичної території та не дають визначення вказаним термінам, що вносить непорозуміння чому саме цей вид туризму визначено пріоритетним.

Натомість, існуючі статистичні дані та прагнення мешканців Приазов'я, які вважають розвиток культурного туризму та збереження культурної спадщини важливою складовою розвитку території, не відображені у візіях та стратегічних цілях (завданнях) значної кількості стратегічних документів українського Приазов'я.

На основі дослідження всіх програмних документів найбільш ефективним та дієвим з точки зору системно-стратегічного підходу до розвитку культурного туризму є Дорожня карта розвитку туризму Приазов'я на 2021-2030 рр.

Список використаних джерел

1. ATLAS Special Interest Group. Cultural Tourism Research Group. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.atlas-euro.org/sig_cultural.aspx#update
2. Бердянська міська рада. Програма розвитку туризму та популяризації туристичного потенціалу міста Бердянська на 2021 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bmr.gov.ua/fileadmin/php/session_decision.php?uid=5999
3. Дорожня карта розвитку туризму в туристичній території Приазов'я. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/QQyqsHr>
4. Офіційний сайт Генічеської міської ради. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://genich-rada.gov.ua/prozore-misto>
5. Програма збереження об'єктів культурної спадщини (в частині пам'яток архітектури) Херсонської області на 2021 - 2023 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://khoda.gov.ua/na-hersonshhin%D1%96-rozroblja%D1%94tsja-pro%D1%94kt-programi-zberezhen-n-ja-ob%E2%80%99%D1%94kt%D1%96v-kulturno%D1%97-spadshhini>
6. Програма розвитку туризму та курортів Херсонської області на 2019-2021 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://khoda.gov.ua/proekt-oblasno%D1%97-programi-rozvitku-turizmu-ta-kurort%D1%96v-na-2019-2021-roki>
7. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>
8. Стратегія розвитку туризму Запорізької області на 2020-2027 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.berda.gov.ua/files/admin/Tourism_development_strategy_Zp.pdf
9. Стратегія розвитку міста Бердянська на період до 2027 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pledgd.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Strategiya-Berdyansk.pdf>
10. Стратегія розвитку міста Маріуполя: «МАРИУПОЛЬ: СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ–2021» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mariupol.rada.gov.ua/ru/page/strategija-rozvitku-2021>
11. Стратегія розвитку міста Мелітополя до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://invest-melitopol.gov.ua/uploaded_files/
12. Стратегія розвитку туризму Луганської, Донецької, Запорізької (Приазов'я) областей до 2030 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://krampark.com/2021/03/19/v-kramatorsku-projshla-zustrich-obgovorennja-strategi%D1%97-rozvitku-turizmu-lugansko%D1%97-doneczko%D1%97-ta-zaporizko%D1%97-priazovya-oblastej/>

References

1. ATLAS Special Interest Group. Cultural Tourism Research Group. URL: http://www.atlas-euro.org/sig_cultural.aspx#update
2. Berdyansk City Council. The program of tourism development and popularization of tourist potential of the city of Berdyansk for 2021. URL: https://bmr.gov.ua/fileadmin/php/session_decision.php?uid=5999
3. Roadmap for tourism development in the Azov region. URL: <https://cutt.ly/QQyqsHr>
4. Official site of Henichesk city council. URL: <http://genich-rada.gov.ua/prozore-misto>
5. Program for the preservation of cultural heritage sites (in terms of architectural monuments) of the Kherson region for 2021 - 2023. URL: <https://khoda.gov.ua/na-hersonshhin%D1%96-rozroblja%D1%94tsja-pro%D1%94kt-programi-zberezhen-n-ja-ob%E2%80%99%D1%94kt%D1%96v-kulturno%D1%97-spadshhini>
6. Program of development of tourism and resorts of Kherson region on 2019-2021. URL: <https://khoda.gov.ua/proekt-oblasno%D1%97-programi-rozvitku-turizmu-ta-kurort%D1%96v-na-2019-2021-roki>
7. Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>
8. Strategy of tourism development of Zaporozhye region for 2020-2027. URL: http://www.berda.gov.ua/files/admin/Tourism_development_strategy_Zp.pdf
9. Strategies of spring development of the city of Berdyansk for the period up to 2027. URL: <http://pledgd.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Strategiya-Berdyansk.pdf>
10. Strategy of development of the city of Mariupol: "MARIUPOL: STRATEGY OF DEVELOPMENT-2021" URL: <https://mariupol.rada.gov.ua/ru/page/strategija-rozvitku-2021>
11. Strategy for the development of the city of Melitopol until 2030. URL: http://invest-melitopol.gov.ua/uploaded_files/
12. Tourism development strategy of Luhansk, Donetsk, Zaporizhia (Azov regions) until 2030. URL: <http://krampark.com/2021/03/19/v-kramatorsku-projshla-zustrich-obgovorennja-strategi%D1%97-rozvitku-turizmu-lugansko%D1%97-doneczko%D1%97-ta-zaporizko%D1%97-priazovya-oblastej/>

Надійшла до редколегії 28.09.2021